

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)

การเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง และมีความจำเป็นสำหรับการเมืองเกือบทุกระบบ ทั้งนี้เพราะรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะการเสนอความต้องการ (demand) และการสนับสนุน (support) เป็นสิ่งที่แสดงออกซึ่งการดำรงอยู่ของระบบการเมือง ถ้าระบบการเมืองใดปราศจากสิ่งดังกล่าวแล้ว ระบบการเมืองก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบบเสรีประชาธิปไตย (liberal democracy) ที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายในการบริหาร และในการปกครองประเทศ

ดังนั้น ในส่วนต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงการเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เป็นกรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยจะเน้นถึงความหมาย ลักษณะ รูปแบบของการเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง

---

¹ ประกาศศักดิ์ ธานีพงศ์, "นักธุรกิจกับการเมือง: การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528), หน้า 21.

ความหมายของการเข้าร่วมทางการเมือง

การเข้าร่วมทางการเมือง (political participation) นั้น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

Myron Weiner ² ได้สำรวจและรวบรวมความหมายของการเข้าร่วมทางการเมือง ที่นักรัฐศาสตร์ต่างๆ ได้ให้ไว้ แยกเป็น 10 ความหมายดังนี้

1. การกระทำที่สนับสนุนหรือ เรียกร้องคณะผู้ปกครองประเทศ
2. ความพยายามที่สำเร็จในการใช้อิทธิพล (influence) ต่อการปฏิบัติการของรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและได้รับการรับรองว่าถูกต้อง (legitimate)
4. การกระทำที่มีตัวแทน (representation)
5. ความละอายจากการเข้าไปยุ่งเกี่ยว (alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่าแม้ว่าจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวก็ไม่ทำให้เกิดผลอะไรขึ้น
6. ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับหรือ เป็นพวกกระตือรือร้น (activists) ที่จะทำ
7. การกระทำที่ต่อเนื่องผลึกตัน (persistant continuum) ที่อาจเป็นการจัดการอย่างเป็นสถาบัน (institutionalised) หรือเป็นการกระทำที่ประทุขึ้นทันทีทันใด เช่น การก่อจลาจล
8. การกระทำที่มุ่งต่อการเลือกผู้นำทางการเมือง มุ่งที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือเป็นการพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติราชการ (bureaucratic actions)

---

² Myron Weiner, "Political Participation: Crisis of Political Process, " in Leonard Binder (ed.), Crisis and Sequences in Political Development (Princeton: Princeton University Press, 1971), pp.161-163.

9. การกระทำที่เป็นกิจกรรม อันมีผลกระทบต่อการเมืองระดับชาติ (national politics) เท่านั้น

10. การกระทำที่เป็น "การกระทำทางการเมือง" (political acts)

ดังนั้น ไนรอน วัตน์เนอร์ ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นการปฏิบัติการโดยสมัครใจใดๆ (voluntary action) ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่มีการจัดองค์การหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และจะใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารงาน นโยบายสาธารณะและการเลือกผู้นำทางการเมือง ไม่ว่าจะ เป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ³

จากความหมายนี้ วัตน์เนอร์ ได้เน้นประเด็นสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3 ประการ คือ ต้องเป็นการกระทำ และการกระทำนั้นต้องเป็นไปโดยใจสมัคร (voluntary) โดยที่ประชาชนสามารถเลือก (choice) เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้

Parry ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าหมายถึง การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในกิจกรรมทางการเมือง ⁴ ซึ่งกิจกรรมทางการเมืองมีอยู่มากมาย อาจจะเรียงลำดับได้จากการออกเสียงเลือกตั้ง ไปจนถึงการ เป็นผู้กำหนดนโยบายและการดำเนินนโยบาย ⁵

³ Ibid., p. 164.

⁴ Geraint Parry, ed., Participation in Politics (Manchester: Manchester University Press, 1972), P. 3.

⁵ Ibid

ฮันติงตัน และโจน เอ็ม เนลสัน⁶ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประกาศที่กำลังพัฒนาไว้น่าสนใจว่า เป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคนที่มีความมุ่งหมาย เพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยฮันติงตัน ได้เน้นว่าการมีส่วนร่วมนั้นหมายถึง

1. เฉพาะการกระทำไม่รวมถึงทัศนคติ
2. เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนักการเมืองอาชีพ (professional politician) เช่น ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่ของพรรคการเมือง
3. กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดาคนนั้น จะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่อง (intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา (part-time) และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่นๆ
4. เป็นการกระทำเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรคุณค่าที่มีอยู่จำกัดในสังคม ไม่รวมการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกดดัน หรือมีอิทธิพลต่อกลุ่มอื่นๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ ก็ถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง อาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงระดมพลังให้เข้าร่วมก็ได้

Nie และ Verba ได้ให้คำจำกัดความการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างๆ ว่า "เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์โดยตรงมากหรือน้อยต่อการมีอิทธิพลต่อการเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาลหรือการกระทำที่ดำเนินการ"⁷ นอกจากนี้ Nie และ Verba ได้เน้นว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็น

---

⁶ Samuel P. Huntington and Joan M. Nelson, No Easy Choice (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1967), pp. 4-7.

⁷ Norman H. Nie and Sidney Verba, "Poletical Participation," in Handbook of Political Science: Non Governmental Politic, eds Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (Reading, Mass.: Addison-Westley Publishing Co., 1975), 41.

1. เรื่องกิจกรรมของพลเมือง เฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ซึ่งไม่ค่อยกระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่รวมทางด้านการเมืองโดยอาชีพ
2. กิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลทั้งการเลือกเจ้าหน้าที่รัฐบาล หรือการเลือกที่กระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล
3. การเข้ามีส่วนร่วมต่อการปกครองโดยกระทำกิจกรรม

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ตามความสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการเลือกผู้ปกครองประเทศโดยตรงหรือทางอ้อม ในการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การหาข่าวสาร การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุมการบริจาคเงิน การติดต่อ กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะความกระตือรือร้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น รวมถึงการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ ผู้ลงคะแนนเสียงตามบัญชี การเขียนและกล่าวสุนทรพจน์ การรณรงค์หาเสียง การแข่งขันเป็นเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รัฐ ไม่รวมถึงกิจกรรมที่ไม่สมัครใจ เช่น การเสียภาษี การเป็นทหารและหน้าที่ด้านตุลาการ^๑

ดังนั้น จึงอาจสรุปความหมายของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างๆ ได้ว่า หมายถึง กิจกรรมของประชาชนธรรมดาที่มีจุดมุ่งหมาย ต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล ไม่ว่าวิธีการที่ต้องการจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลจะถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นไปด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม

---

^๑ Herbert McClosky, "Political Participation," International Encyclopedia of The Social Sciences, 12 (1968) : 252.

ลักษณะของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

Barber ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ⁹

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชน เข้าไปทำหน้าที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้ามาควบคุมตามความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

James R. Townsend กล่าวว่า มีความเชื่อที่เกือบจะเป็นสากลว่า มนุษย์ในสังคมควรจะไปมีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง ซึ่งเขาเห็นว่ามีได้ 2 ลักษณะ คือ ¹⁰

1. ลักษณะแบบตะวันตก ในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนมักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่เสมอ โดยสมัครใจ
2. ลักษณะการเกี่ยวข้องตามแบบสังคมนิยมวิวัตต์ คือ ประชาชนถูกบังคับให้เข้าเกี่ยวข้องในเรื่องและในลักษณะที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็น

---

⁹ James Davids Barber, Citizen Politic (Chicago: Markham Publishing Company, 1972), p. 3.

¹⁰ James R. Townsend, Political Participation in Communist China (Berkeley and Los Angeles: Univesity of California Press, 1967), pp. 25-29.

ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมแบบตะวันตกนั้นได้แก่

1. กำหนดการเข้ามีส่วนร่วมในแง่ที่ว่า ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง
2. ยอมให้สถาบันตัวแทน (representative institutions) เป็นตัวกลางที่จะนำความต้องการของประชาชนมาสู่ผู้นำทางการเมือง และคอยดำเนินการให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในขอบเขตที่ตนมีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบอยู่
3. คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ แต่ถ้าเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่รวมเอาผลประโยชน์ที่ต่างกันเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจจะต้องมีการแข่งขันกันอย่างชอบธรรม ทั้งก่อนและหลังการตัดสินใจ
4. ให้คำนิยามกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงมาก และการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ก็รวมถึงกิจกรรมทั้งหมดซึ่งปัจเจกบุคคล เข้ามาเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะกำหนดทิศทางที่เฉพาะเจาะจงให้แก่ The conduct of public affairs รวมทั้งกิจกรรมของ An occupational หรือ compulsory nature ด้วย

Bromage ได้จำแนกลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองไว้ 2 อย่างใหญ่ๆ ด้วยกันคือ ¹¹

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชน ต่อวิธีกำหนดนโยบายในการปกครองของประกาศ การแสดงเจตจำนงค์ดังกล่าวนี้จะมี ความหมายจริง ๆ หรือมีผลดีตามระบอบประชาธิปไตยหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของประชาชนอย่างจริงจัง และการมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดด้วย
2. การบังคับและชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (informal method of pressure and persuasion) เช่น การติดตามการปฏิบัติงานของผู้แทนทางสื่อมวลชนและแสดงเจตจำนงค์ในรูปรวมกลุ่มกันเดินขบวน เพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่ตนเองไม่พอใจ ดังนั้น

¹¹ Arthur W. Bromage, Introduction to Municipal Government and Administration ถ้างาน ประสิทธิ์ พรหมพิสุทธิ์, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองแบบสุขาภิบาล: ศึกษาจากกรณีสุขาภิบาลพุทธไธสง จังหวัดบุรีรัมย์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 10.

ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่เป็นแรงกดดันอยู่ตลอดเวลา เพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสันติวิธี ซึ่งได้แก่การรวมกลุ่มต่อรองหรือผลักดันในรูปแบบพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยถือเอาว่าพรรคหรือกลุ่มดังกล่าวเป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน

3. การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (formal active) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการใช้สิทธิที่ได้ตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย (initiative) การแสดงประชามติ (referendum) และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง (recall)

รูปแบบการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมีดังต่อไปนี้

สำหรับในอดีต การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีดังนี้คือ ¹²

1. การมีส่วนร่วมแบบกรีก (Greek system) วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ ต้องการให้ประชาชนซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศ (citizen) ได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง ซึ่งกำหนดให้ประชาชนทั้งนครรัฐประชุมร่วม เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ความต้องการและกำหนด "นโยบาย" รวมทั้งกำหนดตัวผู้ปกครองด้วย

2. การมีส่วนร่วมแบบโรมัน (Roman system) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ได้กำหนดให้มีสภาขึ้นแทนการประชุมประชาชนทั้งหมด ส่วนอำนาจหน้าที่ของสภานั้นครอบคลุมเสมือนการปกครองโดยประชาชนโดยตรง

3. การมีส่วนร่วมแบบศักดินา (Feudal system) เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านาย (lord) กับไพร่ (vassal) ที่แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต่อกัน เจ้านาย (lord) มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและปกครองแก่ไพร่ (vassal) ส่วนไพร่มีหน้าที่บริการด้านต่างๆ และมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง ประชาชนทั่วไปมีสิทธิ์เช่นนี้เหมือนกัน จึงถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมแบบปราศจากความเสมอภาค

¹² จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (พระนคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 331-334.

4. การมีส่วนร่วมแบบสวิส (Swiss system) มีลักษณะสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง เช่นเดียวกับระบบกรีก

5. การมีส่วนร่วมแบบนิวอิงแลนด์ (New England system) มีการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมโดยตรง เช่นเดียวกับระบบสวิส สำหรับประเทศแรกที่ยพยายามปฏิรูปการปกครองให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้คือ ประเทศอังกฤษ เมื่อปี ค.ศ. 1215 ได้มีการตกลงต่อรองกันระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับขุนนาง เพื่อให้ฝ่ายกษัตริย์ทรงยินยอมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองจนเกิดเอกสารสิทธิแมกนา คาร์ตา (Magna-Carta) ขึ้น ซึ่งเป็นเอกสารที่ยินยอมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในรัฐบาล ต่อมาโอลิเวอร์ cromwell (Oliver Cromwell) ได้ดำเนินการใช้กำลังเพื่อประชาชนกลุ่มต่างๆ ในประเทศได้มีบทบาททางการเมือง จนทำให้เกิดหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการออกเสียง และประชาชนทุกคนควรมีสิทธิมีตัวแทนในสภานิติบัญญัติ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1789 สิทธิของการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนจึงขยายออกไป จนทำให้เกิดหลักเสรีภาพ ความเสมอภาคและการนำเอาเจตนารมณ์ของปวงชนมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนั้นในสหรัฐอเมริกาที่มีการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตั้งแต่สมัยที่ แซมมวล อัดัมส์ (Samuel Adams) ร่วมกับประชาชนเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากอังกฤษ และ โทมัส เพน (Thomas Paine) ได้มีส่วนช่วยให้ประชาชนระลึกและสำนึกถึงความสำคัญในการที่จะเข้าไปดำเนินการปกครองตนเอง โดยเริ่มจากระดับท้องถิ่น ขยายไปจนถึงระดับชาติ

ในปัจจุบันรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีอยู่หลากหลาย และต่างกันไปในแต่ละระบบการเมือง แต่การจำแนกรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์กันมาก ได้แก่ รูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ได้จากการศึกษาของ ชิคนีย์ เวอร์บา และคณะ นอร์แมน ไนย์ ชูซาน เวลช์ เลสเตอร์ มิลแบรท และแซมมวล ฮันติงตัน ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาพร้อมกันไป เนื่องจาก เนื้อหาสาระสำคัญคล้ายคลึงกัน เป็นส่วนใหญ่ดังนี้ ¹³

¹³ อีรพล เกษมสุวรรณ, "ความรู้สึกเห็นต่างทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 63-67.

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (voting) ในการวิจัยเชิงวิชาการแล้ว ถือกันว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นรูปแบบการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุด และสามารถวัดค่าของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ให้ความเที่ยงมากที่สุด นอร์แมน ไนย์ เห็นว่าการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนมีอิทธิพลเหนือผู้นำในแง่ที่ว่า เป็นแรงกดดันให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนเพื่อคะแนนเสียงของตนเอง โดยกิจกรรมดังกล่าวมี "ขอบเขต" กว้างขวางในการควบคุมรัฐบาล มีความแตกต่างจากกิจกรรมอื่นๆ แต่มีลแบรท พบว่า การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีต่อระบบ มากกว่า เป็นการกระทำตามความต้องการของคนที่มิต่อระบบ ดังนั้น บุคคลที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นผู้ที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง มีความสำนึกในบรรทัดฐานของสังคม และวิถีการดำรงชีวิตในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน และยังพบว่าในบางครั้งประชาชนส่วนใหญ่ที่ไปลงคะแนนเสียงนั้น อาจไม่เห็นความสำคัญของการกระทำของตนต่อผลทางการเมืองก็ได้ บุคคลเหล่านี้อาจไม่ได้เข้าเกี่ยวข้องกับการเมืองในรูปลักษณะอื่นใดเลย และในทางกลับกันผู้ที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกระตือรือร้นในรูปแบบอื่นๆ ก็อาจไม่ไปลงคะแนนเสียงก็ได้ และเมื่อพิจารณาถึงระดับความผูกพันทางการเมืองนั้นพบว่า มีอยู่น้อยมากในแง่ที่ว่า เมื่อผู้ไปใช้สิทธิได้หย่อนบัตรเลือกตั้งเรียบร้อยแล้วมันก็ยุติแค่นั้นเอง และการที่การเลือกตั้งมิได้มีบ่อยๆ ก็เท่ากับว่ามันกลายเป็นเสมือนข้อจำกัดที่ทำให้บุคคลไม่อาจเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้ได้บ่อยครั้ง เหมือนรูปแบบอื่นๆ และเมื่อเปรียบเทียบกับกิจกรรมตลอดชีวิตของบุคคลแล้ว การออกเสียงเลือกตั้ง เป็นเพียงเรื่องเบ็ดเตล็ด เพราะใช้เวลายาวเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับกิจกรรม การติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชน หรือการร้องเรียนผลประโยชน์จากผู้ปกครอง ฯลฯ แต่เมื่อพิจารณารวมๆ แล้ว การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถกำหนด "ความเป็นไป" ของรัฐบาลหรือการปกครองได้ทันทีทันใด ดังนั้นการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งจึงมีความสำคัญมาก

2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการรณรงค์หาเสียง (party and campaign activities) เวอร์บา และไนย์ ได้อธิบายถึงกิจกรรมประเภทนี้ว่า หมายถึง การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนการทำงานให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น การเข้าร่วมการประชุมหรือการชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรคการเมือง และผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งและการเป็นสมาชิกชมรม

ทางการเมือง ซึ่งบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้เรียกว่า "ผู้ต่อสู้ทางการเมือง" (gladiators) ซึ่งจะทำงานหนักมากที่สุดในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่เป็น "ผู้ชม" (spectator) ซึ่งคอยตัดสินว่าใครจะชนะในการแข่งขันทางการเมือง

แต่เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาของซันดิงตันและเนลสัน แล้วพบว่า ซันดิงตันและเนลสัน ได้รวมเอารูปแบบของการลงคะแนนเสียง และการรณรงค์หาเสียงไว้ด้วยว่า "กิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง" (electoral activities) ซึ่งจะหมายถึงการกระทำใดที่มีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดผลต่อการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียง การช่วยหาเสียงเลือกตั้ง การประกาศสนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง เป็นต้น

จากการศึกษาของมิลแบรท พบว่า ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้มีน้อยมากในสหรัฐอเมริกา มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้น เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยความตื่นตัวและสนใจอย่างแท้จริงที่เข้าร่วมกิจกรรมประเภทนี้ จัดอยู่ในประเภทพวกนักสู้ (gladiators) นั่นเอง

3. กิจกรรมของชุมชน (community activities) คือการสร้างกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาสังคม การทำตนร่วมกับกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและสังคม บุคคลจะเข้าร่วมทำตนเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นในกลุ่มหรือองค์การเหล่านี้ ซึ่งเป็นองค์การที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาสาธารณะ แต่ไม่ใช่องค์การของรัฐบาล

ซันดิงตัน เรียกการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ว่า เป็นกิจกรรมเชิงองค์การ (organizational activities) ซึ่งหมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ของกลุ่มองค์การที่มีเป้าหมายสำคัญและเด่นชัดในการเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งอาจเป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ หรือปัญหาเฉพาะเรื่อง หรือผลประโยชน์และปัญหาทั่วไปก็ได้ การที่บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์การประเภทนี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง

ผู้ที่มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้ มิลแบรท ให้ความเห็นว่ามีลักษณะคล้ายกับเจ้าหน้าที่พรรคและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียงในหลายๆ ด้าน เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นสูง และมีระดับความผูกพันทางใจกับชุมชนสูงเช่นเดียวกัน ที่แตกต่างกันคือผู้ที่มีบทบาทในชุมชนในลักษณะนี้ มีความเกี่ยวข้องกับพรรคและการรณรงค์หาเสียงน้อยกว่าผู้ที่มีบทบาทในพรรคการเมืองโดยตรง

4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ (contacting official) หมายถึง การกระทำของบุคคลในลักษณะที่เป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาหรือรักษาผลประโยชน์บางอย่างของคนหรือกลุ่มเล็กๆ ของคน ปัญหาที่เขาสนใจและนำไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลนั้น เป็นสิ่งที่มีผลกระทบโดยตรงต่อบุคคลน้อย และมักจะไม่มีส่วนร่วมในการเมืองมากนัก แทบจะไม่เป็นการเมืองตามธรรมชาติ ซึ่งเวอร์บาและคณะกล่าวว่ารูปแบบนี้เกือบจะไม่ใช้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความหมายที่แท้จริง แต่เป็นการเข้ามีส่วนร่วมแบบคับแคบ (parochial participation) หรือเป็นการติดต่อเฉพาะเรื่อง (particularized contacting) ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีความสัมพันธ์กับรูปแบบอื่นน้อยมาก

5. การชักจูง (lobbying) เป็นความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือผู้นำพรรคการเมือง เพื่อเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจหรือปัญหาที่มีผลกระทบต่อประชาชน มักอยู่ในรูปของการกระทำเพื่อสนับสนุนหรือคัดค้านร่างกฎหมายหรือนโยบายอันใดอันหนึ่งโดยเฉพาะ

6. การประท้วง (protestors) ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับที่ขุ่นเคืองตัน เรียกว่า การใช้ความรุนแรง (violence) ซึ่งหมายถึง ความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลด้วยการก่อให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ (physical damage) ต่อบุคคลและทรัพย์สิน

มิลเนอร์ อธิบายว่า ขอบเขตของกิจกรรมในรูปแบบนี้ คือการเข้าร่วมเดินขบวนตามถนน หรือก่อให้เกิดการจลาจล (ถ้าจำเป็น) เพื่อบังคับให้รัฐแก้ไขบางสิ่งบางอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองให้ถูกต้อง การประท้วงอย่างแข็งขันและเปิดเผยต่อสาธารณะชน ถ้ารัฐบาลกระทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม การเอาใจใส่กับการชุมนุมประท้วงเข้าร่วมกับกลุ่มประท้วงรัฐบาลและการปฏิเสธการยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

7. ผู้สื่อข่าวสาร (communicators) หมายถึง การที่บุคคลจะติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ส่งจดหมายแสดงความสนับสนุนต่อผู้นำทางการเมืองในการดำเนินการที่เห็นว่าเหมาะสมถูกต้อง ส่งคำประท้วงต่อการดำเนินงานที่เห็นว่าไม่ดี รวมถึงการพูดคุยถกเถียงปัญหาทางการเมือง การให้ข่าวสารทางการเมืองแก่เพื่อนบ้าน แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อเจ้าหน้าที่รัฐบาล เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นไปยังหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนต่างๆ ลักษณะของการมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้จะต้องมีการแลกเปลี่ยนด้านวาจาระหว่างบุคคล (verbal interchange) และผู้ที่จะมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้จะต้องมีพื้นฐานการศึกษาที่สูงพอสมควร มีการ

รับรู้ข่าวสารในระดับสูงและมีความสนใจทางการเมืองสูงด้วย ผู้สื่อข่าวสารการเมืองจะวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลมากกว่า "พวกเจ้าหน้าที่พรรค" หรือ "ผู้รักชาติ" แต่จะไม่แสดงออกด้วย "กิจกรรมการประท้วง"

บุคคลแต่ละคน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่ต่างๆ กัน มิลแบรท พบว่า ประชาชนเพียงส่วนน้อย เท่านั้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน ดังนี้

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมของพรรคการเมือง ช่วยหาเสียงเลือกตั้งและเข้าร่วมประชุมสังสรรค์ทางการเมืองเพียงร้อยละ 4-5
- บริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมืองและผู้สมัคร ประมาณร้อยละ 10
- ติดต่อกับนักการเมืองด้านใดด้านหนึ่ง ร้อยละ 13
- ช่วยคิดโปสเตอร์ในการหาเสียง ร้อยละ 15
- ชักชวนผู้อื่นไปลงคะแนนให้ผู้สนับสนุน ร้อยละ 25-30
- สนใจและไปลงคะแนนเสียงทุกครั้ง ประมาณร้อยละ 40-70

นอกจากนักวิชาการได้แบ่งรูปแบบของการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวแล้ว นักวิชาการยังได้แบ่งรูปแบบการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามระดับของการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และตามกลุ่มพฤติกรรม เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น

Milbrath¹⁴ แบ่งระดับการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจากน้อยไปมากไว้ดังนี้คือ ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง (เช่นประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัดที่ประชาชนเลือกตั้ง นายกเทศมนตรี) ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น (บางคนอาจได้ บาง นสมัครแล้วอาจจะไม่ได้) ช่วยโฆษณาหาเสียง (เช่น ช่วยแจกใบปลิว ช่วยวางแผนเลือกตั้ง) การร่วมโดยทางอ้อม (เช่น อ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง ถกปัญหาการเมือง ติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่ไปลงคะแนนเสียง ไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

¹⁴ Milbrath, Political Participation: How and Why Do people Get Involved in Politics (Chicago: Rand McNally Collage Publishing Co., 1965), pp. 16-17.

สวนา พรพัฒน์กุล ได้แบ่งระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปมาก มีดังนี้

คือ 15

1. รับฟังข่าวสารการเมือง
2. ออกเสียงลงคะแนน
3. ชักชวนให้ผู้อื่นสนทนาเรื่องการเมือง
4. ชักชวนให้ไปเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
5. ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยการติดป้ายประกาศสนับสนุน หรือประกาศสนับสนุนให้ผู้อื่นทราบโดยทั่วไป
6. ติดต่อแสดงความคิดเห็นหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง หรือนักการเมือง
7. สนับสนุนด้วยการบริจาคให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
9. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง
10. เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำ
11. เข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
12. ช่วยหาเงินให้พรรค
13. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง
14. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง

และอาจแบ่งเป็นระดับต่างๆ แบบ Campbell เช่น

1. ระดับสูง (การลงคะแนนเสียงและเข้ามีส่วนร่วมอื่นๆ)
2. ระดับกลาง (การลงคะแนนเสียงเพียงอย่างเดียวเท่านั้น)
3. ระดับต่ำ (ไม่ลงคะแนนเสียงถึงแม้ว่าจะเข้ามีส่วนร่วมอื่นๆ)

---

¹⁵ สวนา พรพัฒน์กุล, ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2520), หน้า 21.

จรรยา สุกภาพ ได้แบ่งประเภทผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้คือ

1. **ชนชั้นนาระดับสูงและชนชั้นนาระดับกลาง** พิจารณาจากการใช้หลักตำแหน่ง และ ชื่อเสียง
  2. บุคคลระดับอื่นที่มีบทบาททางการเมืองและมีส่วนใช้อำนาจทางการเมือง ได้แก่
    - ก. ผู้ที่อยู่ในระดับชั้นของสังคมซึ่งมีฐานะที่จะใช้อิทธิพลทางการเมืองได้
    - ข. ผู้ที่มีความตื่นตัวและเป็นผู้ดำเนินการทางการเมือง Ethiel Pool ได้เสนอมาตรฐานในการวัดผู้มีบทบาททางการเมืองดังนี้
      - เป็นผู้ที่เป็นสมาชิกขององค์การทางการเมือง
      - เป็นผู้ที่บริจาคเงินทองให้กับองค์การทางการเมือง หรือผู้ที่เข้าแข่งขันสมัครรับเลือกตั้ง
      - เป็นผู้ที่สนใจเข้าร่วมในการประชุมทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการประชุมในระดับ เล็กหรือการประชุมในระดับใหญ่
      - เป็นผู้ช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง
      - เป็นผู้ที่ติดต่อกับสมาชิกรัฐสภาหรือเจ้าหน้าที่ทางการเมือง หรือหนังสือพิมพ์ในลักษณะที่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือชี้แนะ หรือวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง
      - เป็นผู้ที่พบปะสนทนากับเรื่องการเมืองกับบุคคลทั่วไป
    - ค. กลุ่มผลประโยชน์
    - ง. พรรคการเมือง ¹⁶

ส่วน Milbrath ได้จัดชั้นประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็น 3 ประเภท คือ

1. ผู้ต่อสู้ทางการเมือง (gladiator)
2. ผู้ชม (spectators) เป็นผู้แสวงหาข่าวสารและออกเสียงเลือกตั้ง
3. ผู้ไม่สนใจทางการเมือง (apathetics) เป็นผู้เข้าร่วมที่ไม่มีปฏิกิริยาตอบ ¹⁷

¹⁶ จรรยา สุกภาพ, ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย, เผด็จการ) และ หลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่ (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 331-334.

¹⁷ Milbrath, Political Participation, pp. 20-21.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากที่กล่าวได้แบ่ง เป็นประเภทของกิจกรรมประเภทต่างๆ กลุ่มพฤติกรรม และจัดเป็นระดับกิจกรรมจากน้อยไปหามาก ดังนั้นในการศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมทางการเมืองเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง จึงสามารถศึกษาวิเคราะห์ได้หลายแง่ ขึ้นอยู่กับว่าผู้ศึกษาวิจัยต้องการที่จะให้ความสำคัญกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านใด แต่สำหรับการศึกษาวิเคราะห์การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นไทยมุสลิมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยจะศึกษาการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยจำกัดขอบเขตของพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่นไทยมุสลิมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อการศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เช่น เลือกตั้งผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น
2. กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการหาเสียงเลือกตั้ง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การช่วยโฆษณาหาเสียง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทำงานให้กับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง
3. การติดตามข่าวสารการเมือง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง การตัดเก็บข่าวสารทางการเมืองจากหนังสือพิมพ์หรือวารสารต่างๆ
4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการ ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ
5. การประท้วง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การเดินขบวนประท้วงความไม่ถูกต้องของเจ้าหน้าที่รัฐบาล การประชุมคัดค้านไม่ยอมรับกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม เป็นต้น
6. การเข้าสังกัดกลุ่มเพื่อมีบทบาทในทางการเมืองหรือบทบาทอื่นๆ ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การตั้งกลุ่มทำงานในท้องถิ่น ทำงานสังคมร่วมกับคนอื่นในท้องถิ่น การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
7. ผู้สื่อข่าวสารทางการเมือง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การเขียนบทความทางการเมืองไปลงตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารประเภทต่างๆ การพูดคุยกับเพื่อนๆ ในเรื่องทางการเมือง เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองตามสถานที่ต่างๆ และฟังคำปราศรัยของนักการเมือง

8. การนิ่งเฉยทางการเมือง ขอบเขตของพฤติกรรม ได้แก่ การไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกประการดังกล่าว

ซึ่งขอบเขตของพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่ได้กำหนดไว้นี้ ผู้วิจัยจะได้นำไปตั้งเป็นคำถาม เพื่อศึกษาวิจัยต่อไป

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

1. สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อม อาจจะมาจกสื่อสาร การรณรงค์หาเสียง การประชุม หรือเจรจา Milbrath กล่าวว่าสิ่งเร้าทางการเมืองมากขึ้น คนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และแต่ละคนมีความสามารถในการรับข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกันไป เช่น เพศชายรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง หรือบุคคลฐานะปานกลางรับสิ่งเร้ามากกว่าชนชั้นกรรมกร บุคคลที่อาศัยอยู่ในเมืองรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากกว่าบุคคลในชนบท ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าก็จะรับสิ่งเร้าทางการเมืองมากขึ้น แม้กระทั่งประสบการณ์จากครอบครัวก็มีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อสิ่งเร้าทางการเมืองและระดับกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ บุคคลจะเลือกสิ่งเร้าความรู้สึกเกี่ยวกับการเมืองเพื่อผลประโยชน์ต่างๆ กัน เช่น ต้องการที่จะมีความรู้ มีความพอใจที่จะรู้ ต้องการช่วยแก้ปัญหาหรือเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดี และบางคนก็ไม่ต้องการที่จะสนองตอบสิ่งเร้าต่างๆ เพื่อปิดบังบุคลิกภาพของตนไว้ ¹⁸

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมคือทัศนคติ ความเชื่อ บุคลิกภาพ ยกเว้นกรรมพันธุ์และความต้องการทางสรีรวิทยาและจิตวิทยา เราไม่สามารถวัดสิ่งเหล่านี้โดยตรงได้ จึงต้องพิจารณาจากพฤติกรรมที่สนองตอบสิ่งเร้าความรู้สึก ¹⁹

¹⁸ Milbrath, Political Participation, pp. 30-41.

¹⁹ Ibid., p. 43.

ก) ทัศนคติทางการเมือง (political attitude) หมายถึง ความรับรู้เกี่ยวกับและความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง และความรู้สึกที่มีทิศทางเพื่อหรือต่อต้านนโยบายผู้สมัครหรือพรรค และความหนาแน่นซึ่งอธิบายว่าทำไมจึงเข้าร่วมทางการเมือง²⁰ มีดังนี้คือ

1) ความผูกพันทางใจและความสนใจทางการเมือง (political involvement) ทำให้คนมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจ ความสนใจทางการเมืองอาจจะพิจารณาได้จากการติดตามข่าวสารทางการเมือง ทางหนังสือพิมพ์ วิทยุและโทรทัศน์ การพูดคุยกับคนอื่นทางการเมือง การไปฟังการหาเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่สนใจการเมืองมักจะมีแนวโน้มที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือไปช่วยผู้สมัครหาเสียง หรือไปรับสมัครเลือกตั้ง

2) ความเลื่อมใสในพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร ทำให้คนมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมือง²¹

3) ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง (sense of political efficacy) หมายถึง ความรู้สึกที่ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองย่อมเป็นไปได้ และพลเมืองแต่ละคนสามารถมีส่วนนำความเปลี่ยนแปลงนี้ได้²² หรือความรู้สึกที่สามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาล²³ บุคคลที่เชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้คือคนที่มีประสิทธิภาพทางการเมือง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนเองไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง²⁴

²⁰ Milbrath, Political Participation, p. 45.

²¹ Ibid., pp. 53-56.

²² Angus Campbell, et al. "Political Efficacy," in Measures of Political Attitudes, eds. John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head (Ann Arbor, Mich.: The Institute for Social Research, 1968), p. 459.

²³ Milbrath, Political Participation, p. 57.

²⁴ Ibid., pp. 57-58; ณรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 113.

Robert A. Dahl แห่งมหาวิทยาลัยเยล เชื่อว่าการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองและความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองนี้ มีอิทธิพลต่อกันคือความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง ทำให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและในทางกลับกัน การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะทำให้ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย ²⁵

การศึกษาวิจัยหลายครั้งพบว่าปัจจัยที่ทำให้ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองของบุคคลต่างกันคือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การศึกษาระดับสูง รายได้ระดับสูง สถานภาพทางอาชีพสูง เป็นต้น เป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างคือผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมักจะมี ความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการเมืองของตนสูงตามไปด้วย ²⁶ นอกจากนี้ยังมีตัวแปรทางทัศนคติ และบุคลิกภาพ เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองด้วย เช่น บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองสูง ก็จะสามารถพัฒนาความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองให้สูงขึ้น และความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมืองนี้เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งความมีชื่อเสียง ความเข้มแข็งของอีโก้ (ego strength) และการควบคุมตัวเอง

ส่วนบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมืองนั้น จะแยกตัวเองออกจากการเมือง และไม่ไว้วางใจสถาบันทางการเมืองและผู้นำต่างๆ ด้วย ²⁷

4) ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (sense of citizen duty or sense of civic obligation) ซึ่งเป็นทัศนคติทางการเมืองที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึง ความรู้สึกที่ว่าบุคคล (และคนอื่น ๆ) ควรจะเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง โดยไม่คำนึงถึงว่ากิจกรรมทางการเมืองเช่นนี้จะให้ผลคุ้มค่าหรือไม่ ²⁸

²⁵ Ibid., p. 59; ฌรงค์ ลินสวัสดิ์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า 114.

²⁶ Ibid., p. 60; เรื่องเดียวกัน, หน้า 114-115.

²⁷ Ibid.

²⁸ Angus Campbell et al., "Sense of Citizen, Jury," in Measures of Political Attitudes, ed. John P. Robinson, Jerrold G. Rusk and Kendra B. Head (Ann Arbor, Mich.: The Institute for Social Research, 1968), pp. 461.

บุคคลที่เชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นหน้าที่ที่จะต้องกระทำมิใช่ เป็นสิ่งที่จะกระทำก็ได้ไม่กระทำก็ได้ คนเหล่านี้จะมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง²⁹ ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองนี้ เป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (socialization process) และจะฝังรากอยู่ในบุคลิกภาพและในสังคมนั้นๆ ข้อมูลจากการศึกษาของ Almond และ Verba บ่งชี้ว่าวัฒนธรรมทางการเมืองบางอย่างก่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่าปัจจัยอื่นๆ บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะการศึกษาจะพัฒนาความสำนึกทางการเมือง และจะมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหน้าที่³⁰

5) การแยกตัวเองออกจากการเมือง (alienation) ความรู้สึกแยกตัวเองออกจากการเมืองนี้ บุคคลบางคนจะมีความรู้สึกหลายๆ ประการที่มีความเกี่ยวเนื่องกันที่ทำให้เขาไม่ต้องการที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง เช่น ขาดความศรัทธาในมวลมนุษยชาติ ขาดความศรัทธาในหมู่ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และคิดว่านักการเมืองไม่ไว้ใจและไม่ชอบการที่มีเสรีภาพทางการเมืองมากไป

6) ความเข้าใจการเมือง คือ บุคคลที่มีความเข้าใจถึงความจริงต่างๆ ในทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อย่างไรบ้าง รัฐบาล สถาปน์แทนราษฎร ประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ทางการเมืองอย่างไรบ้าง เป็นต้น มักมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่เข้าใจการเมือง³¹

ข) ความเชื่อ (beliefs) หมายถึง สิ่งที่บุคคลคิดว่าการกระทำบางอย่างหรือปรากฏการณ์บางอย่างหรือสิ่งของบางอย่าง หรือคุณสมบัติของสิ่งของหรือของบุคคลบางอย่างมีอยู่จริงหรือเกิดขึ้น³²

²⁹ พรรณงค์ ลินสวีสต์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า 115.

³⁰ Milbrath, Political Participation, pp. 52-56.

³¹ พรรณงค์ ลินสวีสต์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า 115-116.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4-5.

คนที่มีความเชื่อและความรู้เกี่ยวกับการเมือง ทำให้มีแนวโน้มเข้าร่วมทางการเมืองมากขึ้น และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อถือคือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะการศึกษา ซึ่งจะทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการเมืองมากขึ้น ^{๓๓}

ค) บุคลิกภาพ (personality) คือ สิ่งที่ยืนยันว่าคุณจะปฏิบัติอย่างไรในสถานการณ์หนึ่ง หมายความว่าถ้าในสถานการณ์อย่างเดียวกันแล้ว บุคคล 2 คนมีพฤติกรรมต่างกัน ก็คงจะเป็น เพราะมีบุคลิกภาพที่ต่างกัน

บุคลิกภาพนั้นได้รับการจัดแบ่งเข้าไว้เป็นแบบอย่างกล่าวคือ พฤติกรรมใดก็ตามหลาย ๆ พฤติกรรมที่อาจจะรวมไว้เป็นพวกเดียวกันได้ แนวพฤติกรรมนั้นก็จะเป็นบุคลิกภาพแบบหนึ่งของคนหนึ่งๆ เช่น บุคลิกภาพเผด็จการ แนวโน้มของบุคลิกภาพที่จะทำอะไรด้วยตนเอง (self-reliance tendency) แนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความอาย (shame-avoidance tendency) ^{๓๔} เป็นต้น แต่การที่จะสร้างความเชื่อถือได้ระหว่างบุคลิกภาพที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมทางการเมืองนั้นกระทำได้ยาก เพราะ

1. การวัดบุคลิกภาพไม่สามารถวัดได้โดยตรง เพียงแต่สามารถอ้างอิงได้จากพฤติกรรมเท่านั้น และการอ้างอิงนั้นมีกระบวนการยุ่งยากและซับซ้อนมาก

2. ผลกระทบของบุคลิกภาพต่อพฤติกรรมนั้น จะรวมอยู่ในความเชื่อและทัศนคติซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และการรับรู้ทำให้ผลกระทบของบุคลิกภาพซึ่งบังคับพฤติกรรม มักจะแฝงเร้นมากกว่าปรากฏอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผลกระทบของบุคลิกภาพในบางสถานการณ์อาจไม่รุนแรงและเกือบไม่มีอิทธิพลใดๆ เลย

ดังนั้นการศึกษามโนทัศน์ที่สมบูรณ์จึงต้องการ เวลาและการฝึกฝน เป็นพิเศษ เพราะมีความยากลำบากที่จะอธิบายความซับซ้อนของบุคลิกภาพที่นำไปสู่พฤติกรรมทางการเมืองได้ ^{๓๕}

^{๓๓} Milbrath, Political Participation, pp. 68-70.

^{๓๔} ฝรั่งค์ ลินส์วู้ด, จิตวิทยาการเมือง, หน้า 10-18.

^{๓๕} Milbrath, Political Participation, pp. 74-76.

ถึงแม้ว่าการศึกษาวิจัยหลายครั้งจะบ่งชี้ว่า การศึกษาบุคลิกภาพที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางการเมืองไม่มีการดำเนินงานอย่างสมบูรณ์ก็ตาม แต่ก็มีบุคลิกภาพบางอย่างที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น

(1) ความสามารถในการเข้าสังคม (sociability) การที่บุคคลสามารถสมาคมกับคนได้อย่างไม่เคอะเขินและมีความสง่างามในความสัมพันธ์นั้น³⁶ มีความสามารถที่จะเข้ากับคนแปลกหน้าได้ง่าย คนแบบนี้เรียนรู้การเข้าสมาคมกับคนอื่น เคยชินกับการพบคนแปลกหน้าหรือเคยชินที่ต้องพบปะสังสรรค์กับคนนอกครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก ดังนั้นการเข้าสมาคมกับคนอื่นจึงไม่เป็นของยาก

บุคลิกภาพทางสังคม เช่นนี้ มีแนวโน้มที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะเรื่องที่ต้องใช้ความสามารถในการติดต่อ เช่น การรณรงค์หาเสียง การติดต่อกับนักการเมืองช่วยเรียกรับเงินหรือหาเงินทุนโฆษณาหาเสียงและเป็นที่ปรึกษานโยบาย ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ต้องใช้ความสามารถนี้ก็มี เช่น การทำกิจกรรมภายในพรรค การบริจาคเงินและการเข้าร่วมประชุม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าคนที่กระทำกิจกรรมทางสังคมมาก จะมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง³⁷

(2) การขาดความมุ่งหมายในชีวิต (anomie) คนที่ขาดความมุ่งหมายในชีวิตจะแสดงออกโดยการขาดค่านิยม ขาดการสร้างแนวทางชีวิต มีความรู้สึกว่าตนไม่มีประสิทธิภาพ มีแนวโน้มที่คิดว่าผู้มีอำนาจไม่สนใจตน

นักวิชาการพัฒนาสเกลการวัดการขาดความมุ่งหมายในชีวิตจากบุคลิกภาพโดยใช้สเกลแบบกัทมัน (Guttman Scale) และพบว่าการขาดความมุ่งหมายในชีวิตมีสหสัมพันธ์ทางลบกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

³⁶ ฝรั่งค์ ลินสวีสต์, จิตวิทยาการเมือง, หน้า 116-117.

³⁷ Milbrath, Political Participation, p. 78.

(3) บุคลิกภาพเผด็จการ หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะอ่อนน้อมหรือรับฟัง โดยไม่ได้โต้แย้งต่อบุคคลที่มีอำนาจมากกว่า อายุมากกว่า ความรู้มากกว่า เช่น ญาติผู้ใหญ่ บิดา มารดา ครูอาจารย์ พระ นาย เป็นต้น คือแม้ไม่เห็นด้วยกับบุคคลเหล่านี้ก็จะรับฟังเฉยๆ และถ้าไม่พอใจก็พยายามข่มความรู้สึกเอาไว้ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ต้องการให้ผู้อื่นที่มีอำนาจน้อยกว่า อายุ น้อยกว่า ความรู้หรืออาวุโสน้อยกว่า มาแสดงความขัดแย้งหรือขุ่นเคือง

บุคลิกภาพแบบนี้ซึ่งได้มาจากกระบวนการเรียนรู้ เดิมใช้สเกล F วัด อย่างแพร่หลายใน ค.ศ. 1950 แต่ก็มีบางคนใช้สเกลแบบกัทมัน (Guttman Scale) อย่างไร ก็ตาม การค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเผด็จการกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ยัง ไม่มีข้อสรุปแน่นอน

3. สภาพทางการเมือง ซึ่งเป็นส่วนของสภาพแวดล้อมซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการคือ

ก) ระดับการพัฒนา จากการวิจัยพบว่า สังคมที่มีระดับการพัฒนาสูงจะมีระดับ การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูง Almond และ Verba พบว่า สหรัฐอเมริกาและสห ราชอาณาจักร มีอัตราส่วนการเข้ามีส่วนร่วมทางก เมืองสูงกว่าประเทศอื่นๆ นอกจากนั้น Kim Nie และ Verba ได้สนับสนุนความคิดนี้จากการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ไนจีเรีย และอินเดีย พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและระดับการเข้ามีส่วนร่วม ทางการเมืองมีสหพันธ์กัน

ข) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิถีการเมือง เช่น กฎเกี่ยวกับผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง บุคคลที่ไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียงมีแนวโน้มที่จะไม่ เข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ และผู้ที่ มีสิทธิลงคะแนนเสียงก็ได้หมายความว่า จะเข้าร่วมทางการเมืองเสมอไป ผู้ที่ไม่มีสิทธิลงคะแนน เสียงเพราะไม่มีคุณสมบัติต่างๆ เช่น อ่านหนังสือไม่ได้ เพศหญิง และอายุไม่ถึง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสิ่งกีดขวางการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมาย เช่น ความต้องการ หลักแหล่งที่อยู่อาศัย ภาษี การลงคะแนน หรือการดำเนินการเลือกตั้ง เป็นต้น

ค) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะลักษณะระบบพรรคการเมืองยิ่งมีการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองมากเท่าไร อัตราการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองยิ่งสูงขึ้น เพราะมีการเฝ้าความสนใจในการรณรงค์หาเสียงซึ่งจะให้ความประทับใจต่อปัจเจกชน ในทางกลับกัน ความขัดแย้งของพรรคการเมืองจะมีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย ปัจจัยอิทธิพลทางการเมืองที่มีอำนาจมากที่สุดต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง คือพรรคการเมืองโดยเฉพาะในเรื่องการติดต่อส่วนตัวของเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง

ง) ลักษณะการเลือกตั้ง ปัจจัยสำคัญที่มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้ง คือ ความรู้สึกที่มีต่อการเลือกตั้ง บุคคลมีแนวโน้มที่จะไปเลือกตั้งเพราะเขารู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้นยังมีปัจจัยอื่นๆ อีก เช่น ความเข้าใจในการเลือกผู้สมัคร การโฆษณาสื่อสาร ตลอดจนเขตการเลือกตั้งที่ชัดเจน เป็นต้น ³⁸

นอกจากปัจจัย 4 ประการนี้ ยังมีปัจจัยเกี่ยวกับอุดมการณ์ที่การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสัมพันธ์กับความรู้ทางการเมืองด้วย ซึ่งจะมีอิทธิพลทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

กล่าวโดยสรุปแล้ว สภาพแวดล้อมของบุคคลเปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง และผลกระทบของปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ สามารถเปลี่ยนแปลงหรือมีอิทธิพลขึ้นอยู่กับระบบการเมืองและสถาบันรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นว่า จะให้เข้าร่วมมากน้อยแค่ไหน วิธีใด และโดยใครบ้างที่จะก่อให้เกิดสังคมที่มั่นคง ซึ่งประชาชนสามารถดำรงชีวิตที่ดีได้

³⁸ Ibid, pp. 124-143.

4. สภาพแวดล้อมทางสังคม การวิจัยเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรสถานะทางสังคมมีเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้จะเป็นเพราะตัวแปรสถานะทางสังคมหรือภูมิหลังต่างๆ สามารถมองเห็นได้ชัดเจนและพร้อมที่จะวัดได้ และยังเป็น "ตัวหลัก" สำหรับตัวแปรทัศนคติและบุคลิกภาพอีกด้วย ³⁹

ตัวประกอบของสภาพแวดล้อมนี้ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจสังคมซึ่งประกอบด้วยการศึกษา รายได้ และอาชีพ อายุ ผิวดำ ศาสนา เพศ ความสามารถ และที่อยู่อาศัย ⁴⁰ เหล่านี้ล้วนมีสหสัมพันธ์สูงกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองดังนี้ คือ

ก) สถานะทางเศรษฐกิจสังคม หรือที่ LaPalombara เรียกว่า "ชั้นสังคม" ⁴¹ ประกอบด้วยการศึกษา รายได้ และอาชีพ ผู้ที่ได้คะแนนสูงทั้ง 3 ประเภท จึงจะถือว่ามีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง จากการวิเคราะห์ข้อมูลในสหรัฐอเมริกาหลายครั้งบ่งชี้ว่าระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจะสูงขึ้นตามระดับสถานะทางเศรษฐกิจสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ ⁴²

---

³⁹ Milbrath, Political Participation, p. 86.

⁴⁰ McClosky, "Political Participation," p. 56; Milbrath, Political Participation, pp. 90-122.

⁴¹ Joseph G. LaPalombara, Politics Within Nations (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1974), p. 428.

⁴² Ibid., pp. 90-95.

ปัจจัยตัวประกอบสถานะทาง เศรษฐกิจสังคมมีความสัมพันธ์กับการ เข้าร่วมส่วน
ร่วมทางการเมืองดังนี้คือ

1) รายได้ เป็นตัวแปรที่มีสหสัมพันธ์สูงกับการ เข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง
จากการศึกษาพบว่า รายได้จะมีผลกระทบกระเทือนที่สำคัญต่อการ เข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง
มากกว่าตัวแปรการศึกษาและอาชีพในอเมริกาใต้ ⁴³

รายได้ เกี่ยวข้องกับรูปแบบการ เข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมืองต่างกัน จาก
การศึกษาของ Verba พบว่า รายได้มีอิทธิพลสูงต่อรูปแบบกิจกรรมที่ร่วมมือกันมากกว่าการ
ลงคะแนนเสียงหรือการติดต่อ เจาะบุคคล เหตุผลที่รายได้กับการ เข้าร่วมส่วนร่วมทางการเมือง
สัมพันธ์กันมาก คือ รายได้เกี่ยวข้องกับความแตกต่างในทัศนคติและสถานะ เศรษฐกิจสังคมอื่นๆ ที่มี
อิทธิพลมากที่สุดคือ ระดับการศึกษาที่สูงกว่ามักจะมีแนวโน้มที่จะสมาคมกับคนอื่นๆ และเปิดเผยต่อ
สื่อมวลชน เป็นต้น ⁴⁴

2) การศึกษา เป็นตัวแปรสถานะ เศรษฐกิจสังคมที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุด
จากการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงมีแนวโน้มที่จะ เข้าร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ขาดการ
ศึกษา (Agger 1964; Almond 1963; Berelson 1954; Verba 1971 และ Rosenau
1974 เป็นต้น) การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีอำนาจมากที่สุด ⁴⁵ ในการกระตุ้นการ เข้าร่วมส่วนร่วมทาง
การเมือง เพราะความแตกต่างในการได้รับการศึกษาสัมพันธ์กับลักษณะสังคมอื่นๆ กล่าวคือ
คนที่มีการศึกษาสูง เปิดเผยต่อสื่อมวลชน มีตำแหน่งสูงและรับข่าวสารการเมืองได้มากกว่า
มีความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความสนใจและ
รับผิดชอบ ⁴⁶

⁴³ Ibid., p. 96.

⁴⁴ Ibid., pp. 96-97.

⁴⁵ Robinson John P. Rusk, Jerrold G. and Head, Kendra B.
Measures of Political Attitudes (Ann Arbor, Mich: The Institute for
Social Research, 1968), p. 594.

⁴⁶ Ibid., p. 99.

การศึกษาวิจัยของ Almond ใน "The civic culture" เกี่ยวกับผลกระทบของการศึกษาต่อพฤติกรรมทางการเมืองมีดังนี้คือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมี

1. ความระมัดระวังอิทธิพลของรัฐบาลต่อปัจเจกชน
2. ติดตามการเมืองและให้ความสนใจต่อการรณรงค์หาเสียงมากกว่า
3. มีข่าวสารทางการเมืองมากกว่า
4. มีความคิดเห็นในเรื่องการเมืองกว้าง
5. เข้าร่วมอภิปรายทางการเมืองมากกว่า
6. มีความรู้สึกอิสระที่จะอภิปรายทางการเมือง
7. สามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาล
8. เป็นสมาชิกที่กระตือรือร้นขององค์การต่างๆ
9. มักมีแนวโน้มแสดงความเชื่อมั่นในตนเอง

นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในประสิทธิภาพทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และความพยายามมีอิทธิพลทางการเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษาเป็นตัวทำนายเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองที่แข็งแกร่งที่สุด ⁴⁷

3) อาชีพ เป็นตัวแปรสถานะเศรษฐกิจสังคมที่ยากกว่าการศึกษา และรายได้ เพราะไม่สามารถบอกความแตกต่างของอาชีพประเภทต่างๆ ได้อย่างชัดเจน แม้ว่าจะพยายามแบ่งแยกประเภทก็ตาม จากการศึกษาหลายครั้งพบว่าบุคคลที่มีสถานะอาชีพสูง มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า (Anderson 1956; Nie 1969 และ Hamilton 1971 เป็นต้น) และ Jensen พบว่า ผู้ที่มีอาชีพประจำมีแนวโน้มที่จะกระตือรือร้นทางการเมืองมากที่สุด รองลงมาคือ นักธุรกิจ เสมียน ช่างฝีมือ และกรรมกร ตามลำดับ ⁴⁸

ข) ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการอธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองจะมีความรู้สึกใกล้ชิดกับสมาชิกต่างๆ มากกว่าชาวชนบท จากการศึกษาหลายครั้งในสังคมตะวันตกพบว่า ชาวเมืองกระตือรือร้นทางการเมืองน้อยกว่าคนในเมือง (Berelson 1954; Campbell 1962 และ Tingsten 1937 เป็นต้น) ความ

⁴⁷ Ibid., pp. 98-102.

⁴⁸ Ibid., pp. 102-105

แตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทที่ชัดเจนคือ ระดับกิจกรรมทางการเมืองของผู้หญิงในเมืองกับชนบท และประเพณีตะวันออกที่ว่า "การเมืองเป็นงานของผู้ชาย" แต่ญี่ปุ่นเป็นประเทศตัวอย่างที่สำคัญที่ การอาศัยอยู่ในเมืองและชนบทกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีสหสัมพันธ์ และ Milbrath ย้ำว่า อันที่จริงแล้วมีขนาดของชุมชนแต่เป็น "แบบ" ของชุมชนมากกว่าที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมือง ⁴⁹

ค) การเป็นสมาชิกองค์การ กลุ่มจะเป็นตัวแปรอิสระที่สำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้ที่เป็นสมาชิกองค์การหรือชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า จากการวิจัยของ Verba และ Nie (1972) Lipset (1960) และ Lane (1959) เป็นต้น

ง) อายุ จากการศึกษาวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การเข้ามีส่วนร่วมจะเพิ่มขึ้นอย่าง มีนัยตามอายุจนกระทั่งถึงวัยกลางคนและจะค่อยๆ ลดลงทีละน้อยในวัยสูงอายุ (Tingsten 1937; Campbell 1960; Lipset 1960; Verba และ Nie 1972) กลุ่มที่ไม่สนใจการเมืองมากที่สุด คือ คนหนุ่มที่ยังไม่แต่งงานและจากการศึกษาหลายครั้งพบว่าคนที่แต่งงานแล้ว มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าคนโสด (Lipset 1960; Tingsten 1937 และ Olsen 1972 เป็นต้น) ส่วนการวิจัยที่พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพการแต่งงาน กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ Agger 1956 และ Miller 1952

จ) ความแตกต่างทางเพศ ขนบธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่เน้นว่าการเมือง เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับผู้ชายเป็นเพศแรก แล้วผู้หญิงจึงเข้ามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้นผู้ชายจึงผูกพันกับ การเมืองมากกว่าผู้หญิง ถึงแม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบอุตสาหกรรม ทำให้ความแตกต่าง ทางเพศลดลง แต่ผลกระทบตามประเพณียังคงสูงอยู่โดยเฉพาะในระดับการศึกษาที่ต่ำ จากการ วิจัยพบว่า เพศชายมักมีแนวโน้มเข้ามีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง (Agger 1964; Almond 1963; Berelson 1954) ช่องว่างระหว่างเพศต่างกันมากที่สุดในกลุ่มฐานะต่ำและมีความ แตกต่างน้อยในกลุ่มฐานะสูง สิ่งที่ทำให้อัตราการเข้ามีส่วนร่วมของผู้ชายต่างจากหญิงคือ ความ สำคัญในประสิทธิภาพทางการเมือง ข้อมูลวิจัยสนับสนุนข้อนี้มากกว่า 12 ประเทศ ยกเว้น อาร์เจนติน่าเพียงประเทศเดียวในอเมริกาใต้ ความแตกต่างระหว่างเพศมีอยู่ทุกรูปแบบการเข้า

⁴⁹ Ibid., pp. 106-110.

มีส่วนร่วมทางการเมืองและทุกระดับการศึกษาและผิว แต่อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้จะลดลง เมื่อผู้หญิงอ่านออก เขียนได้และมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยการออกไปทำงานนอกบ้าน และ เคลื่อนไหว เกี่ยวกับสิทธิสตรีมากขึ้น ^{๕๐}

จ) ศาสนา เป็นปัจจัยแรกในบรรดาชั้นสังคมในฐานะที่ เกี่ยวพันกับการ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ^{๕๑} แต่เป็นการยากที่เราจะทราบว่าศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองหรือไม่ เพราะกลุ่มศาสนามีแนวโน้มร่วมกับสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม เชื้อชาติ และผิว อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างทางศาสนาในการ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมีน้อยมาก

ข) ผิว อันที่จริงลักษณะผิวไม่ควร เกี่ยวข้องกับความแตกต่างในการ เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะว่า ผิว เกี่ยวพันกับฐานะทางสังคมและกลุ่ม เชื้อชาติซึ่งสร้างความแตกต่าง เช่น ในสหรัฐอเมริกา นิโกร และชนกลุ่มน้อยต่างๆ อยู่ห่างไกลจากความเจริญมีการศึกษาน้อย รายได้ต่ำ และมีโอกาสที่จะติดต่อบุคคลสำคัญ น้อย ดังนั้นการศึกษาในสหรัฐอเมริกาจึงพบว่า นิโกร เข้าร่วมทางการเมืองน้อยกว่าผิวขาว (Compbell 1954; Verba 1972 และ Matthews 1966 เป็นต้น) ^{๕๒}

จากสภาพแวดล้อมทั้ง 9 ประเภท คือ การศึกษา รายได้ อาชีพ ที่อยู่อาศัย การเป็นสมาชิกองค์การ อายุ เพศ ศาสนา และผิว ดังกล่าวแล้ว ส่วนใหญ่สภาพแวดล้อมทั้ง 9 ประเภทนี้ จะมีความสัมพันธ์กับระดับการ เข้าร่วมมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังต่อไปนี้

^{๕๐} Ibid., pp. 106-110.

^{๕๑} Lapalombara, Politics Within Nations, p. 441.

^{๕๒} Ibid., pp. 118-119.

พวกที่ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมาก

- พวกมีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมสูง
- เพศชาย
- พวกผูกพันกับพรรคการเมือง
- วัยกลางคน อายุ 40-50 ปี
- พวกที่อยู่ในกลุ่มซึ่งมีพลังกดดันทางการเมืองในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความผูกพันที่มีต่อกลุ่ม

พวกที่ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย

- พวกมีฐานะทาง เศรษฐกิจและสังคมต่ำ
- เพศหญิง
- พวกไม่ผูกพันกับพรรคการเมือง
- วัยหนุ่ม อายุต่ำกว่า 30 ปี และวัยสูงอายุ ที่อายุเกิน 50 ปี
- ผู้ที่อยู่ในกลุ่มที่ไม่มีพลังกดดันทางการเมืองในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับความผูกพันที่มีต่อกลุ่ม

แต่อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง กับสภาพแวดล้อมเหล่านี้ ในบางกรณีอาจจะต่ำไม่แน่นอน และอาจจะแตกต่างกันระหว่างประเทศที่มีสภาพทางการเมืองและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ในการศึกษาวิจัย การ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้ที่ท้องถิ่นไทยมุสลิมใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ศึกษาวิจัยจะศึกษาการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง 8 ประเภทเท่านั้น คือ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมืองและการหาเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารการเมือง การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ราชการ การประท้วง การเข้าสังกัดกลุ่มเพื่อมีบทบาทในทางการเมืองหรือบทบาทอื่นๆ ผู้สื่อข่าวทางการเมืองและการนั่งเฉยทางการเมือง โดยแบ่งระดับความมากน้อยของการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 4 ระดับ คือ ทุกครั้ง บ่อยครั้ง บางครั้ง และไม่เคยทำ ส่วนตัวแปรที่จะหาความสัมพันธ์กับระดับการ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. สภาพทางการเมืองและสิ่งเร้า ผู้วิจัยได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. สภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การศึกษา รายได้ อายุ อาชีพ ที่อยู่อาศัย และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะทัศนคติทางการเมืองและความเชื่อเท่านั้น โดยจะไม่ได้นำเอาบุคลิกภาพมาศึกษา เพราะมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน และยากที่จะวัดได้อย่างสมบูรณ์ และผลกระทบของบุคลิกภาพก็รวมอยู่กับทัศนคติและความเชื่ออยู่แล้ว ทัศนคติทางการเมืองที่นำมาศึกษา ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ความสำนึกในประสิทธิภาพทางการเมือง ความเข้าใจการเมือง และความไว้วางใจทางการเมือง